

Kvinnor och män har lika attityder

Svenska Dagbladet den 24 maj 2015

Kvinnor och mäns lika makt över sina liv spelar en viktig roll i svenskt samhälle och politik. Jämställdheten är framträdande i både regeringsförklaringar och budgetmotioner. I regeringsförklaringen för den sittande regeringen sägs bland annat att "hämmande könsroller och strukturer ska bekämpas. Kvinnor och män ska ges samma makt att forma samhället och sina liv".

Bakom jämställdheten vilar normer om vad män och kvinnor bör göra och vad de tycker är rätt och riktigt. Dessa normer formar både vad individer väljer att göra och vilka val som står till buds i samhället. En viktig del för att uppnå lika makt över tillvaron är att normerna för vad män och kvinnor ska göra på arbetsmarknaden och i hemmet inte beror på kön.

Jag har undersökt attityder kring könsroller i hemmet och på arbetsmarknaden i enkäten "European Social Survey". De tillfrågade får ta ställning till ett påstående om kvinnors roll på arbetsmarknaden, "När det är ont om arbeten, bör män ha större rätt till ett arbete än kvinnor". Svarsalternativen varierar från "instämmer starkt" till "tar starkt avstånd" på en femgradig skala. Det andra påståendet, som avser kvinnans roll i hemmet, är "En kvinna bör vara beredd att dra ner på sitt förvärvsarbete för sin familjs skull". Svarsalternativen är desamma som för det första påståendet.

Svenskar har väldigt jämställda attityder. Sex av sju personer tar avstånd eller tar starkt avstånd från påståendet att män bör ha företräde till jobb. Något fler kvinnor än män finns i dessa kategorier (87 procent kvinnor jämfört med 84 procent män). På frågan om kvinnor bör ta hand om familjen så tar knappt sex av tio avstånd eller starkt avstånd från påståendet. Återigen är det något fler kvinnor än män som tar avstånd (60 procent jämfört med 57 procent).

Slående är de små könsskillnaderna. Män och kvinnor har väldigt lika attityder kring könsroller. Det finns ingen bred motsättning.

Skillnaderna mellan könen är även små i attityderna gentemot kvinnors roll om hänsyn tas till individens ålder, utbildning, inkomst, arbetsmarknadsdeltagande, civilstånd och födelseland, samt förändringar över tiden. Detta bekräftar bilden som målades ovan.

Slutsatsen är att kvinnor har marginellt mer jämställda attityder än män. Man kan leka med tanken att alla män byter kön. Då skulle attityderna mot att män har företräde till jobb röra sig med ett tiondels steg mot ökad jämställdhet på den femgradiga skalan. Skillnaden mellan de genomsnittliga attityderna och att alla tar starkt avstånd från påståendet är mer än sju gånger större än skillnaden mellan män och kvinnor. Könsskillnaden kan bara förklara en bråkdel av skillnaden mellan de verkliga attityderna och fullt jämställda attityder.

När det gäller attityderna till om kvinnor ska ta hand om familjen så är skillnaderna mellan män och kvinnor ännu mindre. Om alla män skulle byta kön skulle attityderna röra sig mot mer jämställdhet med en tjugondels steg på den femgradiga skalan. Skillnaden mellan de verkliga attityderna och att alla tar starkt avstånd från påståendet är mer än trettio gånger större än skillnaden mellan kvinnor och män.

Att kvinnor och män har lika attityder kring könsroller gäller också i övriga Europa. Sverige har dock mer jämställda attityder, i genomsnitt med nästan ett helt steg på den femgradiga skalan. Skillnaderna mellan Sverige och de övriga 29 länderna i undersökningen är fyra gånger större än skillnaderna mellan män och kvinnor i Sverige.

Individer med hög utbildning har mer jämställda attityder. Skillnaden mellan de med högskoleexamen och de som har endast förgymnasial utbildning är mer än dubbelt så stor som skillnaden mellan män och kvinnor. Män med en högskoleexamen har mer jämställda attityder än kvinnor med en gymnasieexamen. Yngre har mer jämställda attityder. 40-åriga kvinnor har ungefär lika jämställda attityder som 20-åriga män. Utrikes födda har mer traditionella attityder i genomsnitt. En utrikes född individ med högskoleexamen har ungefär lika jämställda attityder som en infödd med förgymnasial utbildning.

Attityderna om könsroller på arbetsmarknaden ger ett kompakt stöd för att män inte bör ha företräde till jobb. På hemmafronten ser det annorlunda ut. Även om nästan sex av tio tar avstånd från påståendet att kvinnor ska ta hand om familjen så tar alltså fyra av tio inte avstånd från det.

Att en stor grupp, 40 procent av både kvinnor och män, tycker det är ok eller föredömligt att kvinnor jobbar mindre för att ta hand om familjen har implikationer för politiken. Reformen som avser att minska kvinnors tid med familjen, och öka deras arbetstid, verkar inte ha stöd hos breda grupper vare sig bland kvinnor eller män. I arbetslivet finns å andra sidan starkt stöd för lagstiftningen mot könsdiskriminering.

Att diskutera jämställda attityder som en fråga där kvinnor och män i allmänhet ställs mot varandra har inte bäring på hur attityderna ser ut i verkligheten. Det finns ingen bred konflikt mellan män och kvinnor kring könsroller. Mycket större är skillnader som beror på utbildning, ålder och födelseland. För beslutsfattare finns det större Potential att öka jämställdheten genom att inrikta sig på lågutbildade, äldre och utrikes födda jämfört med att fokusera på män.

Martin Ljunge

forskare vid Institutet för Näringslivsforskning